

34630 - ئاللاھ ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ مەنىسى

سوئال

مەن ئاللاھ ھەققىدە ھەقىقىي ئىشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ پەزىلەتلىرىنى كۆپ ئاڭلىدىم ۋە ئوقۇدۇم . ئەمدى سىلەر ماڭا ئاللاھ ھەققىدە ئىشىنىشنىڭ مەنىسىنى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ قويساڭلار . ئۇنىڭدا ، مىنىڭ ھەقىقىي ئىشىنىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشۇمغا ھەمدە پەيغەمبىرىمىز (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنىڭ يولغا مۇخالىپ ئىش قىلىپ قويۇشتىن ساقلىنىشىمغا ياردىمى بولۇپ قالار .

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

ئاللاھقا ئىشىنىش دېگەنلىك - ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقى ، پەرۋەردىگەرلىقى ، ئىلاھلىقى ۋە ئۇنىڭ ئىسىم-سۈپەتلىرىگە قەتئىي ئىشىنىش .
ئاللاھقا ئىشىنىش تۆۋەندىكى تۆت نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . كىمكى ئۇلارغا ئىشەنسە ، ئۇ ھەقىقىي ئىشەنگۈچى (مۇئىمىن) .

بىرىنچى : ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىغا ئىشىنىش

ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىدىغان نۇرغۇن شەرئىي دەلىللەرنى دىمىسەكمۇ ، ئەقىل ۋە تۇغما تەبىئەت ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

1- تۇغما تەبىئەتنىڭ ئۇنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىشى : ھەر بىر مەخلۇقات ھېچ بىر ئالدىنئالا تەپەككۇرسىز ياكى ئۆگىتىلمەستىن ئۆزىنىڭ ياراتقۇچىسى ھەققىدە تۇغما ئىشىنىدىغان قىلىپ يارىتىلغان . ھەمدە بۇ تۇغما تەبىئەتتىن ئازدۇرۇش تەسىرىگە ئۇچرىغان كىشىدىن باشقا ھېچكىم چىقىپ كىتەلمەيدۇ . شۇڭلاشقا پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مۇنداق دېگەن : **« ھەر قانداق پەرزەنت**

فىترەت (تەبىئەت، يەنى ئىسلام) ئۈستىدە تۇغۇلىدۇ . بىراق ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى ئۇنى بىر يەھۇدىي ، ياكى خىرىستىئان ۋە ياكى بىر مەجۇسى قىلىدۇ . » [بۇخارىي (1358)، مۇسلىم (2658) نەقىل قىلغان]

2- ئەقىلنىڭ ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ مەۋجۇدلىقىنى كۆرسىتىشى : بارلىق مەخلۇقاتلارنىڭ بۇرۇن ، ھازىر ۋە كەلگۈسىدە ئۆزلىرىنى بارلىققا كەلتۈرىدىغان بىر ياراتقۇچىسى بولۇشى كىرەك . چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى ، ياكى ئۆزىچە بارلىققا كىلىشى مۇمكىن ئەمەس .

ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى مۇمكىن ئەمەس ، چۈنكى بىر نەرسە ئۆزىنى ئۆزى يارىتالمايدۇ . چۈنكى ئۇ بارلىققا كىلىشتىن ئىلگىرى يوق ئىدى ، شۇڭا ئۇ قانداقسىگە ياراتقۇچى بولالايدۇ ؟ !

ھەمدە ئۆزىچە بارلىققا كىلىشىمۇ مۇمكىن ئەمەس ، چۈنكى ھەرقانداق يۈزبەرگەن نەرسىنىڭ يۈز بەرگۈزگۈچىسى

بولدۇ . ۋە بۇ مەۋجۇداتلارنىڭ ئاجايىپ ، مۇكەممەل ئۇسلۇپتا يارىتىلىشى ، ھەر بىر يارىتىلغان نەرسىنىڭ باشقا نەرسىلەرگە ئۆزئارا ماس بولۇشى ، ھەمدە سەۋەپ ۋە نەتىجە ئوتتۇرىسىدىكى زىچ باغلىنىش ، مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى ئالەمنىڭ تاسادىپى ، ئۆزىچە بارلىققا كەلىشى مۇمكىنچىلىكىنى يوققا چىقىرىدۇ . چۈنكى تاسادىپى يۈز بەرگەن نەرسە دەل ، مۇكەممەل ھالەتتە يۈز بەرمەيدۇ . شۇڭا ئۇ قانداقسىگە دەل ، تەكپۇڭ ھالەتتە تۇرىدۇ ؟ !

ئەگەر بۇ نەرسىلەرنىڭ ئۆزىنى ئۆزى يارىتىشى ياكى تاسادىپى بارلىققا كەلىشى مۇمكىن بولمىسا ، ئۇنداقتا جەزمەن ئۇلارنى بارلىققا كەلتۈرگۈچى بار ، ئۇ بولسىمۇ بارلىق دۇنيانىڭ پەرۋەردىگارى ئاللاھ . ئاللاھ بۇ ئەقلى دەلىلى ۋە كەسكىن ئىسپاتلارنى تۇر سۇرىسىدە تىلغا ئالدى ، ئۇ مۇنداق دىدى: **« ياكەن ظنلار ياراتقۇچىسىز ياراتقۇچىمۇ ؟ ياكەن ظنلار ظالۇرىز ياراتقۇچىمۇ ؟ »** [تۇر (تاغ) : 35]

يەنى ئۇلار بىر ياراتقۇچىسىز يارىتىلمىغان ، ھەمدە ئۇلار ئۆزلىرىنى ئۆزى ياراتمىغان بولسا ، ئۇنداقتا ئۇلارنىڭ ياراتقۇچىسى جەزمەنكى تەرىپلەنگۈچى ۋە ئۇلۇغلانغۇچى ئاللاھ . شۇڭلاشقا جۇبەير بىن مۇتەئىم ئاللاھ ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نىڭ تۇر سۇرىسىنى ئوقۇغىنىغا قۇلاق سىلىپ ، مۇنۇ: **« ياكەن ظنلار ياراتقۇچىسىز ياراتقۇچىمۇ ؟ ياكەن ظنلار ظالۇرىز ياراتقۇچىمۇ ؟ [35] ياكەن ظنلار ظاسمانلارنى ۋە زىمىننى ياراتقۇچىمۇ ؟ بەلكەن ظنلار (اللە نعت بىرلەككەن) ظعشە نمة يىدن [36] . ظنلار نعت يىنعدا صەرۋەردىن نعت خەزىنلەرىز بارمۇ ؟ ياكەن ظنلار (كاظىناتىن) بويىدىن نىزىن نىزىن ؟ »**

[تۇر (تاغ) : 35-37] ئايەتلەرگە كەلگەندە ، (ئۇ چاغدا جۇبەير تېخى مۇشۇ ئىدى) . ئۇ مۇنداق دىگەن : " يۈرۈكۈم ئۇچۇپ چىقىپ كەتكىلى تاس قالدى . ئاشۇ بولسا ئىماننىڭ قەلبىمگە تۇنجى كىرگەن ۋاقتى ئىدى . " [بۇخارىي بىر نەچچە ئورۇندا نەقىل قىلغان]

ئۇنى تىخىمۇ ئوچۇقلاش ئۈچۈن بىر مىسال كەلتۈرەيلى :

ئەگەر بىر كىشى سىزگە بىر گۈزەل ئوردا بارلىقىنى ، ئۇنىڭ باغلار بىلەن ئورالغانلىقىنى ، باغلاردا ئۆستەڭلەرنىڭ ئىقىپ تۇرىدىغانلىقىنى ، ئوردىنىڭ بىساتلار ۋە كىرىسلولار بىلەن تولغانلىقىنى ، زىبۇ-زىننەت ۋە ھەشەمەتنىڭ بارلىق تۈرى بىلەن بىزەلگەنلىكىنى ، ھەمدە بۇ ئوردا ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق نەرسىلەر ئۆزلىرىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرگەن ياكى ئۇ ھىچبىر قۇرغۇچىسىز تاسادىپى مۇشۇنداق بارلىققا كەلگەن دىسە ، سىز شۇ ھامان ئۇنى ئىنكار قىلىسىز ھەمدە ئۇنى يالغان ۋە بۇ بىر ئەخمىقانىە سۆز دەپ قارايسىز . ئەھۋال مۇشۇنداق تۇرسا ، يېرى ، ئاسمىنى ۋە يۇلتۇز-پىلانېتلار بىلەن كۆز يەتكۈسىز بۇ كائىنات ، ئەقلىنى لال قىلىدىغان ، ئاجايىپ ، پۇختا نىزاملىق بۇ كائىنات ئۆزىنى ئۆزى بارلىققا كەلتۈرىشى ياكى ھىچبىر ياراتقۇچىسىز تاسادىپى بارلىققا كەلىشى مۇمكىنمۇ ؟ !

بىر سەھرادا ياشايدىغان كۆچمەن ئەرەپ بۇ ئەقلى دەلىلى چۈشەنگەن ۋە ئۇنى ئۆز ئۇسلۇبى بىلەن ئىپادىلەپ بەرگەن . ئۇنىڭدىن : " پەرۋەردىگارىڭنى قانداق بىلىدىڭ ؟ " دەپ سورالغاندا ، ئۇ : " ئەگەر سەن تۆگە مايىقىنى كۆرسەڭ ، بىر تۆگىنىڭ بۇ يولدىن ئۆتكەنلىكىنى بىلسەن . ۋە ئەگەر سەن بىر ئايلاق ئىزىنى كۆرسەڭ ، بىر ئادەمنىڭ

بۇ يولدىن ئۆتكەنلىكىنى بىلسەن . شۇڭا بۇ يۇلتۇزلۇق ئاسمان ، تاغ يوللىرى بار زىمىن ، ئىگىز دولقۇنلۇق دېڭىزلارنىڭ ھەممىسى ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ، كۆرۈپ تۇرغۇچى زاتنىڭ بارلىقىنى كۆرسەتمەمدۇ ؟ !!" دەپ جاۋاب بەرگەن .

ئىككىنچى : ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ پەرۋەردىگارىلىقى ھەققىدە ئىشىنىش

يەنى ، ئۇنىڭ شىركى يوق ۋە ياردەمچىسى يوق بىردىنبىر پەرۋەردىگارىلىقى ھەققىدە ئىشىنىش .

پەرۋەردىگار : يارىتىش ، ھۆكۈمرانلىق قىلىش ، تىزگىنلەش كۈچى بار زات دىگەنلىك بولۇپ ، ئاللاھتىن بۆلەك

ياراتقۇچى ، ئاللاھتىن بۆلەك ھۆكۈمران ، ئاللاھتىن بۆلەك ئىشلارنى تىزگىنلىگۈچى يوق . ئاللاھ مۇنداق دىگەن :

« جەزمەنكى ، يارىتىش ۋە ئەمىر-پەرمان قىلىش ئۇنىڭ ئىلكىدە . » [ئەبۇراڧ (ئىگىزلىك): 45]

« ظىئىتقەنكە ، سەلە رۇئە ظاسماندىن (يامغۇر ياغدىردىن) زىئىتقەنكە (زىئىتقەنكە) كەم رەزىق بىرەدۇ ؟

سەلە رىئەت ظائالاش ۋە كارىش قابىلىيەتتەن كەم باشقىدە ؟ تەرىك شە يىظەلە رىئەت ظالەك

شە يىظەلە رىئەت كەم سەيدا قەلەدۇ ؟ ظالەك شە يىظەلە رىئەت ، تەرىك شە يىظەلە رىئەت كەم سەيدا قەلەدۇ ؟

(خالا يىقەنكە) ظەشەلەرەن كەم ظەدارە قەلەدۇ ؟ » ظىئىتقەنكە : « ئاللاھ دەيدۇ . ظىئىتقەنكە ، (ئاللاھ

دىن غەيرە يىرەيىزە حوققىدىن بەلەن ئاللاھ نەت ظازابەدىن) قورقما سەلە ر ؟ » [يۇنۇس : 31]

« ئاللاھ ظاسماندىن زىئىتقەنكە بولغان (مەخلەق تەنكە) ظەشەلەرەن ظەدارە قەلەدۇ ، ئاندىن ئۇلار

ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ . » [سەجەدە : 5]

« ظەنە شە ئاللاھ سەلە رىئەت سە رۇئە رەضارەتلا ردىر ، سادە شەھلەق ظىئىتقەنكە خاستىر ، ئاللاھ قويدى

حوققىدىن ئاتقان بىتەلەرەتلا ر قەلەلەك نە رەسەتە ظەمە س . »

[فاتىر (ياراتقۇچى) : 13]

فاتىھە سۇرىسىدىكى « قىيامەت كۈنىنىڭ خوجا يىنىدۇر [مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ] » ھەققىدە مۇلاھىزە قىلىشقا ،

ئۇنىڭ يەنە بىر تونۇلغان ئوقۇلۇشى : [مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ] (قىيامەت كۈنىنىڭ پادىشاھىدۇر) بولۇپ ، ئەگەر بۇ

ئىككى ئوقۇلۇش بىرلەشتۈرۈلسە ، ئاجايىپ بىر مەنە ھاسىل بولىدۇ . چۈنكى پادىشاھ خوجا يىنىغا قارىغاندا

ھۆكۈمرانلىق ۋە كۈچ-قۇدرەتتە ئۈستۈن ئورۇندا تۇرىدۇ . ئەگەر ئاللاھنىڭ ھەم پادىشاھ ھەم خوجا يىنلىقى

جەملەنسە ، ئۇنداقتا ئىش مۇكەممەل بولىدۇ ، يەنى ھەم ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ ھەم ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ .

ئۈچۈنچى : ئۇنىڭ ئىلاھلىقىغا ئىشىنىش

يەنى ، ئۇنىڭ شىركى يوق ھەقىقىي ئىلاھ ئىكەنلىكى ھەققىدە ئىشىنىش .

[ئىلاھ] سۆزىنىڭ مەنىسى ، سۆيۈلگۈچى . يەنى ، سۆيۈش ۋە ئۇلۇغلاش بىلەن ئىبادەت قىلىنغۇچى . ھەمدە بۇ [

ئىلاھ] ئىلاھ ئىلاھلاھ [نىڭ مەنىسى ، يەنى ، ئاللاھتىن بۆلەك ھەقىقىي ئىبادەت قىلىنغۇچى يوق . ئاللاھ مۇنداق

دىگەن : « سەلە رىئەت ظەلەھەتلا ر بەر ظەلەھەتلا ر ، ظىئىتقەنكە باشقا ھىچ مەبۇد (بەرھەت) يوقتىر ؛ ظىئىتقەنكە ناھىيەت

شە سەتە تەلەكتىر ، ناھىيەت مۇھەرەبەندىر . » [بەقەرە (ئىنەك) : 163]

« ئاللاھ ظادالەتتە بەرەسە قەلغان ھالدا سۇۋاھلەق بەرەدەك ، ظىئىتقەنكە باشقا ھىچ مەبۇد (بەرھەت) »

يوقتذر. صەرعشتعلەرمذ، ظلعلم ظلەهلعلرمذ شذنداق ضذؤاهللق بةردع: ظذنعثدعن باشقا هئح مة بذ
(بەرھەق) يوقتذر، ظذغالعبتذر، هئكمەت بعلن ظلعش قعلغذحعدذر . « [ئال ئىمران (ئىمران ئائىلىسى): 18]
ھەرقانداق ئاللاھنى قويۇپ ئىبادەت قىلىنىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئىلاھلىقى باتىل (يالغان) . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : «
بذ (قذدرةت) شذنعث ظحئندزكع، اللە هەقتذر، (مذشرعكلارنعث) اللەنع قوئذص ظعبادەت قعلعدعغان
نەرسعلرع (يەنع بذتلرع) باتلعدذر، اللە (هەممە نەرسعدعن) ظستندذر، بىيكتذر .»
[ھەج : 62]

ئۇلارنىڭ ئىلاھ (تەڭرى) دەپ ئاتىلىشى ئۇلارغا ئىلاھلىق ھوقۇقىنى بەرمەيدۇ . ئاللاھ [لات ، ئۇززا ، مانات]
ھەققىدە مۇنداق دىگەن : « بذبتلار صەقەت سعلەر ۋە ظاتا-بوۋاثلار ظاتعۇالغان قذزق ناملاردعنا
ظعبارەت، اللە بذنع ظعسصااتلايدعغان هئح بعر دةلعل-صاكت حششرضع يوق .» [نەجم (يۇلتۇز): 23]
ئاللاھ خەۋەر قىلدىكى ، يۇسۇف پەيغەمبەر ئىككى گۇندىپايغا مۇنداق دىگەن : « تارقاق كأص مة بذدلار
ياخشعمذ؟ ياكع قذدرةتللك بعر اللە ياخشعمذ؟. سعلەرنعث اللەنع قوئذص ظعبادەت قعلعۇاتقنعئثلار
صەقەت سعلەر ظأزةثلار ۋە ظاتا . بوۋاثلار ظاتعۇالغان (بذتلارنعث ۋە غەيرعئنعث) ناملعدعنا
ظعبارەت، اللە (ظذلارنعث اللەنعث شئرعك بولذشع توغرعسعدا) هئحقانداق دةلعل حششرضع يوق .»
[يۇسۇف: 40]

ئاللاھتىن باشقا ھىچكىم ئىبادەت قىلىنىشقا لايىق ئەمەس ، ھەمدە پەقەت ئاللاھقا ئىبادەت قىلىنىدۇ .
ھىچكىمنىڭ ئۇنىڭ بۇ ھوقۇقىدىن ئۈلۈشى يوق ، مەيلى ئۇ ئۇنىڭغا بىقن پەرىشتە بولسۇن ، ياكى ئەۋەتىلگەن
پەيغەمبەر بولسۇن . شۇڭلاشقا بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ چاقىرقى ، ئۇلارنىڭ ئۇلارنىڭ بىرىنچىسىدىن
ئاخىرقىسىغىچە بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق دىيىشكە چاقىرىش بولغان . ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « بىز
سنىڭدىن ئىلگىرى ھەر قانداق بىر ئەلچى ئەۋەتسەكلا ، ئۇنىڭغا ۋەھىي قىلدۇقكى : سنىڭدىن باشقا ئىلاھ يوق
، شۇڭا ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار . » [ئەنبىيا (پەيغەمبەرلەر): 35]
« بىز ھەققەتتەن ھەر بىر ظىممەتكە: «اللەغا ظعبادەت قعلعثلار، شەيتاندعن (يەنع شەيتانغا، بذتلارغا،
كاهعنلارغا ظوخشاش هەرقانداق مەبذقا ظعبادەت قعلعثئنعن) يعراق بولذثلار» دەص صەيغەمبەر
ظەۋەتتذق .» [نەھل (ھەسەلھەرسى): 36]

بىراق مۇشرىكلار بۇنى رەت قىلدى . ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلارنى تۇتتى . ئۇلار ئاللاھ بىلەن بىرگە ئۇلارغا ئىبادەت
قىلىدۇ . ئۇلاردىن ياردەم سورايدۇ ۋە قۇتقۇزۇشنى تەلەپ قىلىدۇ .
تۇتتىچى : ئۇنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە ئىشىنىش
يەنى ، ئاللاھ كىتابىدا ، ياكى ئەلچىسىنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) سۈننىتىدە ئۆزىگە
مۇقەررەلەشتۈرگەن ئىسىملار ۋە سۈپەتلەرنى ئۇنىڭغا لايىق رەۋىشتە ، بۇرمىلىماستىن ، مەنسىنى ئىنكار
قىلماستىن ياكى قانداقلىقىنى سورىماستىن ياكى ئۇنى مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشاشماستىن مۇقەررەلەشتۈرۈش .
ئاللاھ مۇنداق دىگەن : « اللەنعث ضىزەل ظعسعملرع بار، اللەنع شذ (ضىزەل ظعسعملرع) بعلن

ظا ئاتلار، اللہ نعت ظعسعملر عنع كة لسة - كة لمة سى قولل عنعد عغانلار عنع تة رك ظئتت عئثار، ظذلار (ظا خعرة تة) قعلعمشلر عنعئ جازا سنع تار تعدد .»

[ئە ئېراف (ئىگىزلىك): 180]

بۇ ئايەت ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرىنىڭ مۇقەررە رەلىكىگە دەلىل . ئاللاھ مۇنداق دېگەن : **« ئاسمانلاردا ۋە**

زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت ئاللاھنىڭدۇر . ئاللاھ غالىپ ، ۋە دانادۇر .» [رۇم (رىم) : 27]

بۇ ئايەت ئاللاھنىڭ مۇكەممەل سۈپەتلىرىنىڭ مۇقەررە رەلىكىگە دەلىل ، چۈنكى ، ئايەتتىكى **« مەسەلۇل ئە ئېلا»** نىڭ مەنىسى : ئەڭ مۇكەممەل سۈپەت . بۇ ئىككى ئايەت ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملار ۋە يۈكسەك سۈپەتلەرگە ئىگە ئىكەنلىكىنى ئومۇمى ھالدا مۇقەررە رەلەشتۈرىدۇ . لىكىن ئۇنىڭ تەپسىلاتى كىتاب ۋە سۈننەتتە كۆپ . بۇ ساھە ، يەنى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ساھەسى بولسا ئۈممەت ئارىسىدا ئىختىلاپ ۋە مۇنازىرە ئەڭ كۆپ شەكىللەنگەن ساھەلەرنىڭ بىرى بولۇپ ، ئۈممەت ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە ھەر خىل مەزھەپلەرگە بۆلۈندى .

بىزنىڭ بۇ ئىختىلاپقا قارىتا مەيدانمىز بولسا ئاللاھ مۇنۇ سۆزىدە بۇيرىغان نەرسە : **« قعلعئثار، ظة ضةر سعلةر**

بعر شة يظعدة ظعختعلاص قعلعشعص قالسا ئثار، بذ توغر عدا اللہ غا ۋة صة يفة مبة رضة مذر اجعظة ت

قعلعئثار، ظة ضةر سعلةر اللہ غا ۋة ظا خعرة ت كنعضة (هة قعقعي) ظعشعنع د عغان بولسا ئثار .» [

نسا (ئايالار) : 59]

بىز بۇ تالاش-تارتىشلارنى ساھابىلەر ۋە تابىئىيىنلاردىن ئىبارەت توغرا يولدىكى پىشقەدەملەرنىڭ بۇ ئايەت ۋە ھەدىيىلەرگە قارىتا چۈشەنچىسىدىن توغرىسىنى ئىزدىگەن ھالدا ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە ئەلچىسىنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) سۈننىتىگە مۇراجىئەت قىلىمىز . چۈنكى ئۇلار ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ نىمە دېمەكچىلىكىنى ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسىنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) نىمە دېمەكچىلىكىنى بۇ ئۈممەت ئىچىدە ئەڭ بىلگۈچىلەر . ئابدۇللاھ بىن مەسئۇد پەيغەمبەرنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرىنى سۈپەتلەپ راست ئېيتقانىدى : " كىمكى بىر يولغا ئەگەشمەكچى بولسا ، ئۆلۈپ كەتكەن كىشىنىڭ يولغا ئەگەشىسۇن . چۈنكى ھايات كىشىنىڭ (خاتالىققا) قىزىقتۇرۇلىشىدىن ئەمىن بولغىلى بولمايدۇ . بۇ مۇھەممەدنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرى بولسا بۇ ئۈممەتنىڭ ئىچىدە قەلبى ئەڭ پاك ، بىلىمى ئەڭ چوڭقۇر ، ئىددىيىسى مۇرەككەپلىكتىن ئەڭ خالىي كىشىلەر بولۇپ ، ئاللاھ ئۇلارنى دىننى بەرپا قىلىشقا ، ۋە پەيغەمبەرگە (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمرا بولۇشقا تاللىغان خەلق . شۇڭا ئۇلارنىڭ ھەق-ھوقۇقلىرىنى تونۇڭلار ، ئۇلارنىڭ يوليورۇقلىرىنى چىڭ تۇتۇڭلار . چۈنكى ئۇلار توغرا يوليورۇققا ئەگىشىپ ماڭغانىدى . "

بۇ مەسىلىدە پىشقەدەملەرنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتكۈچى ھەرقانداق كىشى - خاتالاشقۇچى ، ئازغۇن ،

مۇئىمىنلەرنىڭ يولىدىن باشقىسىغا ئەگەشكۈچى ھەمدە ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزىدە تىلغا ئېلىنغان ئاگاھلاندىرۇشقا

ھەقلىق بولغۇچى : **« كعمع ظازعضة توغرا يول ظئنعق بولغان د عن كئيعن ، صة يفة مبة رضة**

مذخالعصة تحلعلك قلععدعكةن، مأمعنة رنعث يولعدعن غة يرعوضة طة ضعشعدعكةن، ظذنع طأز يولعغا
قويذص بئرعمعز، ظذنع (ظاخعرة تة) جة هة ننة مضة كعرضعمعز، جة هة ننة م نئمعدئضةن يامان جاي!« [ ]
نسا (ئايالار): 115]

ھەمدە ئاللاھ توغرىغا يىتەكلىنىشكە ، ئىشىنىشنىڭ (ئىماننىڭ) پەيغەمبەر ھەمراھلىرى ئىشەنگەن نەرسىگە
ئوخشاش بولۇشنى شەرىت قىلدى : « ئەگەر ئۇلار سىلەر ئىشەنگەندەك ئىشەنسە ، ئاندىن ئۇلار توغرىغا
يىتەكلەنگەن بولىدۇ . » [بەقەرە (ئىنەك): 137]

شۇڭا پىشقەدەملەرنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتكۈچى ۋە يىراقلاشقۇچى ھەر قانداق كىشى پىشقەدەملەرنىڭ
يولىدىن يىراقلاشقان مىقداردا توغرىغا يىتەكلىنىشنى يوقاتقان بولىدۇ .

مۇشۇنىڭغا ئاساسەن ، بۇھەقتە ئاللاھ ئۆزىگە مۇقەررەلەشتۈرگەن ياكى ئەلچىسى (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە
ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ئۇنىڭغا مۇقەررەلەشتۈرگەن ئىسىملار ۋە سۈپەتلەرنى مۇقەررەلەشتۈرۈش ، قۇرئان
ۋە سۈننەت تېكىستلىرىنىڭ ئاشكارا مەنىسىنى ئىلىش ، ھەمدە ئۇنىڭغا پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە
ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) ھەمراھلىرى ئىشەنگەندەك ئىشىنىش ۋاجىپ ، ئاللاھ ئۇلاردىن رازى بولسۇن . چۈنكى
ئۇلار بۇ ئۈممەتنىڭ ئەڭ ياخشى ۋە ئەڭ ئالىم كىشىلىرى .

لىكىن بىلىشىمىز كىرەككى ، بۇنىڭدا ساقلىنىشقا تىگىشلىك تۆت نەرسە بار بولۇپ ، كىمكى ئۇلارنىڭ بىرىنى سادىر
قىلسا ، ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە ئىشىنىشنى ئۇ ۋاقىپ قىلغاندەك ئىشقا ئاشۇرمىغان
بولىدۇ . كىمكى بۇ تۆت ئاگاھلاندىرۇلغان نەرسىدىن ساقلانمايدىكەن ، ئۇنىڭ ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە
سۈپەتلىرى ھەققىدىكى ئىمانى توغرا ئەمەس . ئۇلار بولسا : تەھرىيف (بۇرمىلاش) ، تەئىتتىل (رەت قىلىش) ،
تەمسىيل (ئوخشىتىش) ، تەكىيىف (قانداقلىقىنى سۈرۈشتە قىلىش) .

شۇڭلاشقا بىز ، ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدىكى ئىماننىڭ مەنىسى بولسا [ئاللاھ كىتابىدا ،
ياكى ئەلچىسىنىڭ (ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) سۈننىتىدە ئۆزىگە مۇقەررەلەشتۈرگەن
ئىسىملار ۋە سۈپەتلەرنى ئۇنىڭغا لايىق رەۋىشتە ، بۇرمىلاشتىن ، مەنىسىنى ئىنكار قىلماستىن ياكى قانداقلىقىنى
سورىماستىن ياكى ئۇنى مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشاتماستىن مۇقەررەلەشتۈرۈش .] دىدۇق .
تۆۋەندە بىز ساقلىنىشقا تىگىشلىك بۇ تۆت نەرسىنى قىسقىچە بايان قىلىپ ئۆتىمىز :

1- تەھرىيف (بۇرمىلاش)

ئۇنىڭ مەنىسى : قۇرئان ۋە سۈننەت تېكىستلىرىنىڭ مەنىسىنى ئۇنىڭ ھەقىقى مەنىسىدىن ئۆزگەرتىش . يەنى
ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ گۈزەل ئىسىملىرى ۋە يۈكسەك سۈپەتلىرىنى ئۇلۇغ ئاللاھ ۋە ئۇنىڭ ئەلچىسى ئاللاھنىڭ
تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) مەقسەت قىلمىغان باشقا بىر مەنەگە ئۆزگەرتىش .
ئۇنىڭ مىسالى :

ئاللاھنىڭ قولى بارلىقىدىن ئىبارەت سۈپىتى قۇرئان ۋە سۈننەتنىڭ نۇرغۇن تېكىستلىرىدە كەلگەن بولسىمۇ ، ئۇنىڭ
مەنىسىنى نىيەت ياكى كۈچ-قۇدرەت دەپ بۇرمىلاش .

2- تەبىئىيەت (رەت قىلىش) :

ئۇنىڭ مەنىسى : گۈزەل ئىسىملار ياكى يۈكسەك سۈپەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ياكى ئۇنىڭ بىر قىسمىنى رەت قىلىپ ، ئاللاھ بۇ ئىسىم ۋە سۈپەتلەرگە ئىگە ئەمەس دېيىش .

قۇرئان ياكى سۈننەتتە ئىسپاتلانغان ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ياكى سۈپەتلىرىنىڭ قايسى بىرىنى رەت قىلغۇچى كىشى ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ ئىسىملىرى ۋە سۈپەتلىرى ھەققىدە توغرا ئىشەنگەن بولمايدۇ .

3- تەمسىل (ئوخشىتىش) :

بۇنىڭ مەنىسى : ئاللاھنىڭ سۈپىتىنى مەخلۇقنىڭ سۈپىتىگە ئوخشىتىپ ، ئاللاھنىڭ قولى مەخلۇقنىڭ قولىغا ئوخشاش ، ياكى ئاللاھ مەخلۇق ئاڭلىغانغا ئوخشاش ئاڭلايدۇ ، ياكى ئۇلۇغ ئاللاھ ئىنسان ئورۇندۇققا قارارلانغىغا ئوخشاش ئەرىشكە قارارلاندى ... دېيىش، ۋە باشقىلار .

شۈبھىسىزكى ، ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنى ئۇنىڭ مەخلۇقاتىنىڭ سۈپەتلىرىگە ئوخشىتىش خاتا ۋە باتىل . ئاللاھ

مۇنداق دېگەن : **«ھېچ نەرسە ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ . ھەمدە ئۇ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچى ۋە كۆرۈپ**

تۇرغۇچى .» [شۇرا (كىشىشىش) : 11]

4- تەكىيىف (قانداقلىقىنى سۈرۈشتە قىلىش) :

بۇنىڭ مەنىسى : بۇ ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنىڭ ماھىيىتىنى ۋە قانداقلىقىنى بەلگىلەش بولۇپ ، بۇ ئارقىلىق ، ئىنسان ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ سۈپىتىنىڭ قانداقلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا ياكى بىرەر سۆزنى ئوتتۇرغا قويۇشقا ئۇرۇندۇ .

بۇ قەتئىي مەنىسىز (باتىل) . ئىنساننىڭ ئۇنى بىلىشى مۇمكىن ئەمەس . ئاللاھ مۇنداق دېگەن : **«ئۇلار ئاللاھنىڭ**

بىلىمىدىن ھېچنىمىنى ئۇقمايدۇ .» [تاھا : 110]

كىمكى بۇ تۆت نەرسىنى مۇكەممەلەشتۈرسە ، ئاندىن ئۇلۇغ ئاللاھ ھەققىدە توغرا ئىشەنگەن بولىدۇ .

ئۇلۇغ ئاللاھتىن ئىماندا مۇستەھكەم تۇرغۇزۇشنى ھەمدە ئۇنىڭ ئۈستىدە جىنىمىزنى ئىلىشىنى سورايمىز . ھەمدە ئاللاھ ياخشى بىلىدۇ .

پېشىۋا ئىبنۇ ئۇسەيمىننىڭ **«ئىيمان ئاساسلىرىنىڭ شەرھى»** رىسالىسىغا قاراڭ .